

2 juli 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

STAY-RATE (BLIJFKANS INTERNATIONALE STUDENTEN) RAPPORT ROA

Inhoud

1	Inleiding	1
2	ROA-rapport over blijfkans internationale studenten	2
3	Persbericht	2
4	Samenvatting	4
5	Aangrijpingspunten voor beleid	5

1 Inleiding

Na de zomervakantie, als de nieuwe regering full-swing aan de slag mag gaan, zal zonder meer een hevige discussie losbarsten over de internationalisering van het hbo en vooral wo, en over wat OCW wil gaan doen om de instroom te beperken in de Ad (niet echt in beeld) en de Bachelor. De Master blijft daarbij buiten beeld, hoewel door veel betrokkenen (en belanghebbenden) alles op een hoop wordt gegooid, zodanig dat allerlei opgeroepen beelden toch wat scheef worden getrokken. Dat is politiek. Het spel op de wagen, zeg maar. Anderstalige masterstudenten zijn altijd welkom, en mogen hier gewoon aan de slag, als ze dat willen en kunnen. Het gaat in de plannen om degenen die vooral als jongeren hier een bacheloropleiding gaan doen, met alle consequenties van dien, ook voor hun leeftijds- en lotgenoten die als totale groep hier aan de slag willen en hun maatschappelijke leven mogen gaan vormgeven.

Een cruciaal punt is hierbij het goed in beeld hebben hoeveel van deze studenten hier in ons land blijven, ook met een bacheloropleiding achter de rug, om een baan (en een huis) te zoeken dan wel eerst door te gaan voor een (anderstalige) masteropleiding om daarmee aan de slag te gaan met de loopbaan en alle daarbij behorende verwachtingen.

In de afgelopen jaren is wel op een of andere wijze voor alle opleidingen onderzoek gedaan naar deze zgn. 'stayrate', 'blijfkans' in goed Nederlands, en naar wat op wat langere termijn een internationale student ons land oplevert. Met de versnelde groei aan instromers zijn die cijfers niet vaak meer actueel te noemen en is het lastig om alle parameters in de gaten te houden. Veelal wordt gemeld dat de winst- en verliesrekening (denk aan het door OCW meebetalen aan de studie van studenten uit de Europese Economische Ruimte en het voor haar rekening moeten nemen van alle effecten van de studentenpopulatie op de maatschappij...) zodanig opgesteld dat er een bepaalde winst overblijft, dus 'uitgedrukt in geld'. Universiteiten doen zelf aanvullend onderzoek, ook kwantitatief maar vooral kwalitatief als het gaat om de bijdragen aan hetgeen in een regio teweeg wordt gebracht. Het werkveld wordt bevroegd en allerlei organisaties laten hun licht erover schijnen, maar juist de regionale arbeidsmarkt is zo dynamisch als wat en laat zich niet voor wat langere tijd voorspellen. Enig opportunisme is dan niemand vreemd en is eigenlijk voor de hand liggend.

Het CBS heeft kortgeleden al een duit in het zakje gedaan door te melden dat het met de 'blijfkans' vaak toch wat anders ligt dan instellingen, koepels en andere organisaties zoal denken en communiceren. Het ligt vaak heel genuanceerd. Wat zich bijvoorbeeld rond Eindhoven afspeelt – met de vorming van 'ASML-dorp' (denk aan Hevea-dorp en andere dorpen die de arbeiders al in het verleden een 'eigen' plek boden) als aangrijpingspunt, is geen normaal verschijnsel. Juist internationale studenten bewegen zich heel soepel door ons land of keren terug naar het land van herkomst. Ook die groep is gewoon hartstikke opportunistisch als het gaat om het vormgeven van de carrière.

Daarom is het goed dat deze week het ROA, welbekend van de arbeidsmarktvoorspellingen en de betrokkenheid bij de macrodoelmatigheid, een rapport heeft uitgebracht over de 'blijfkans'. Het stuk zal zonder meer door OCW worden omarmd. Vervolgens zal in de debatten in de komende tijd van alles uit de kast worden gehaald door de onderwijsinstellingen om eruit te vissen wat past bij de eigen doelstellingen. Dat kan zonder meer positief voor allerlei regio's uitvallen en dat moet zonder meer worden toegejuicht.

In deze nieuwsbrief geven we alleen het persbericht, de samenvatting en de aanbevelingen van het rapport. Na de zomervakantie komen we met een document waarin een en ander verder wordt geanalyseerd, als bijdrage aan de discussies. Uiteraard is nu al feedback welkom.

2 ROA-rapport over de blijfkans van internationale studenten

Hier de belangrijkste stukken uit het rapport van het ROA over de 'blijfkans' van studenten die vanuit het buitenland hier een opleiding in het hbo en wo volgen en al dan niet alhier een baan gaan zoeken, ergens in ons land.

Daarbij moet op voorhand wel worden gezegd dat dit soort onderzoeken zijn gebaseerd op bronnen die zonder meer hun beperkingen hebben. Niet iedereen is altijd in beeld. Ook staan veel jongeren niet formeel ergens ingeschreven, los van de registratie bij de onderwijsinstelling. Tevens is er niet altijd een connectie te vinden tussen het studentschap en het hebben van een baan, om dan wel weer te staan vermeld in de formele registers. Die beperking geldt dus voor iedereen, ook bij de instellingen die met hun eigen onderzoeken aan de weg timmeren. Maar het gaat in dit geval om allerlei trends die zichtbaar worden gemaakt en die leveren ook bruikbare inzichten op.

2.1 Definities

Het is van belang om helder te hebben welke definities worden gebruikt door het ROA.

2.1.1 Internationale student

Met internationale studenten bedoelen we in dit rapport studenten met *zowel een niet-Nederlandse nationaliteit als een niet-Nederlandse vooropleiding*. Met deze definitie van internationale studenten sluiten we aan op die gebruikt door het CBS.

2.1.2 Geen Nederlandse vooropleiding

In het analytische gedeelte van de studie definiëren we 'geen Nederlandse vooropleiding' als *geen eindexamengeschiedenis in het Nederlands voortgezet onderwijs*.

2.1.3 Blijfkans

De term blijfkans wordt in dit rapport in de meeste gevallen gebruikt om het feitelijke aandeel van een groep afgestudeerde internationale studenten te beschrijven dat *na een bepaald aantal jaren nog in het Nederlandse bevolkingsregister staat ingeschreven*. Ondanks dat de term dus het woord 'kans' bevat, gaat het hier in de meeste gevallen niet om een (statistische) waarschijnlijkheid maar *een feitelijk waargenomen frequentie*.

De Engelse term stayrate of stay rate is in dat opzicht een duidelijkere benaming voor hetgeen we bespreken. Echter, omdat de term 'blijfkans' in het Nederlandse onderzoek en debat over deze cijfers als equivalent van die Engelse term wordt gebruikt, hebben we in dit rapport voor de Nederlandse term blijfkans gekozen.

3 Persbericht

We geven hier het persbericht van het ROA, in de kadertjes. Tussendoor vullen we hier en daar ook wat aan, zonder volledig te willen en kunnen zijn.

Het aantal internationale studenten in het hoger onderwijs is de afgelopen jaren sterk toegenomen, en zij maken dan ook een belangrijk onderdeel uit van het nieuwe arbeidsaanbod op de Nederlandse arbeidsmarkt. De omvang daarvan verschilt sterk per richting, met een hoge instroom voor de richtingen techniek en ICT. Voor richtingen zoals economie en maatschappij of landbouw en natuur is het aandeel internationale studenten hoog, maar zij blijven minder vaak in Nederland na afstuderen. Dit blijkt uit het rapport Blijfkansen van afgestudeerde internationale studenten uit het Nederlands hoger onderwijs en hun impact op arbeidsmarkttramingen van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van de Universiteit van Maastricht.

Het laat dus zien dat de ontwikkelingen nadrukkelijk per sector dienen te worden gevolgd en geanalyseerd. Veel studenten zitten in de economische hoek, met allerlei algemene opleidingen, om

alhier een goed aangeschreven studie te doen, maar die kunnen met veel gemak ook elders in de wereld aan de slag, in het thuisland of in een ander land. Hoe specifieker het programma en hoe sterker de binding met bepaalde bedrijven of branches, hoe meer de afgestudeerden genegen zijn om hier aan de slag te gaan – vaak dus omdat ze hun werkervaring aldaar opdoen. Er is als zodanig sprake van een ‘verbinding’ die in Nederland kan worden geëffectueerd.

De studie laat zien dat het veel uitmaakt welke studie buitenlandse studenten gedaan hebben en waar ze vandaan komen, of ze in Nederland blijven na hun studie of niet. Ongeveer 40% van de internationale studenten techniek en ICT woont een jaar na afstuderen nog in Nederland, en een groot gedeelte van hen werkt hier ook. Didier Fouarge, directeur van het ROA: “dit betekent voor de arbeidsmarkt dat ruim 1 op de 6 afgestudeerden met een masterdiploma in de richting Techniek of ICT, buitenlands is, en vooral van buiten de Europese Unie. Zij maken dus een belangrijk deel uit van het nieuwe arbeidsaanbod voor deze vakgebieden.”

Het betekent dat 60% na een jaar ook niet meer in ons land te vinden is, en dat is toch een relatief hoog percentage. Maar juist met de masteropleidingen is het anders en daarbij is het aandeel van degenen die van buiten de EER komen, behoorlijk hoog. Het kan meespelen dat ze of een contract met een bedrijf hebben (dus blijven, mede omdat de werkgever heeft meebetaald aan de studie en andere zaken – bijvoorbeeld via ‘campusrecruitment’) of dat ze hier werkervaring opdoen, mede met het oog op het leggen van contacten met bedrijven in hun land van herkomst. Dat kan zeker nader worden onderzocht.

Voor de richtingen economie en maatschappij woont ongeveer 19% een jaar na afstuderen nog in Nederland. Aangezien veruit de meeste buitenlandse studenten in deze richting studeren, is het aantal studenten dat in Nederland blijft wel groter, maar relatief gezien blijven er weinig in Nederland. Fouarge geeft aan dat in die richtingen veel studenten uit Duitsland en België ingeschreven zijn die vermoedelijk terugkeren na diplomering.

Het klopt dat veel opleidingen niet in Duitsland worden aangeboden en daarom komen veel jongeren en ook jong-volwassenen deze kant op. Ze keren simpelweg daarna terug naar hun land. Voor Vlaanderen (want voor Wallonië is het een heel ander verhaal) geldt dat ze hier ook Nederlandstalige opleidingen kunnen volgen, dus ze zijn wel afkomstig ‘uit den vreemde’ maar daarvoor is geen anderstalige opleiding nodig.

Voor de studierichtingen onderwijs en zorg is de blijfkans ook groot, maar het aantal buitenlandse studenten is laag. Omdat deze opleidingen veelal Nederlandstalig zijn, zijn deze minder toegankelijk voor buitenlandse studenten, maar de blijfkans van de studenten die wel komen, is hoog.

Helder. Maar ook veel Nederlanders studeren ‘medicijnen’ in Vlaanderen. Gaan die ook terug naar Nederland?

Voor het maken van arbeidsmarktprognoses is het belangrijk om te weten welk deel van de internationale studenten van plan is om in Nederland te blijven of probeert een baan te vinden in Nederland. Didier Fouarge: “omdat het om grote aantallen gaat met heel verschillende blijfkansen, sla je de plank behoorlijk mis als je zou aannemen dat alle internationale studenten mogelijk in Nederland zouden willen blijven werken of juist geen enkele student dat zou doen”.

Ook helder. Nu zou men graag met deze grote aantallen meer details willen identificeren want bij het maken van schattingen is de kans op ‘fouten’ alleen maar groter aan het worden.

Dat een groep buitenlandse studenten na afstuderen in Nederland blijft, vooral in de sectoren met meer krapte, zorgt voor een groter aanbod op de arbeidsmarkt. Knelpunten op de arbeidsmarkt zouden verminderd kunnen worden als meer buitenlandse studenten in Nederland zouden blijven dan nu het geval is. Daarbij zijn een paar belangrijke bevindingen uit het onderzoek gebleken. Het onderzoek laat zien dat het grootste deel van de studenten direct na afstuderen Nederland verlaat.

Dat is duidelijk. Dus als werkgevers ook bijdragen aan de studie, kan daarmee de arbeidsmarkt in bepaalde sector minder krap worden. Het is aan de werkgeversorganisaties om te bezien hoe dit kan, samen met de onderwijsinstellingen (om helder te maken dat het geen theoretische aanpak is maar een samenwerking op de praktische leest geschoeid).

De afgestudeerden die blijven, trekken vooral naar de 5 grootste steden in Nederland. Fouarge: "beleid om meer studenten voor de Nederlandse arbeidsmarkt te behouden, zou dan ook al gericht ingezet moeten worden om studenten al tijdens de studie te stimuleren om in Nederland te blijven."

Een grote uitsmijter. Ook degenen die in de regio's studeren en niet meteen teruggaan over de grens naar hun eigen land, opteren veelal voor de grote steden. Daar is veel werk te vinden, met allerlei gemeenschappen die hun taal spreken en die elkaar kunnen helpen. Het kan zijn dat er internationale bedrijven zijn die ons land meerdere vestigingen of toeleveranciers hebben (regio en grote stad), dus zal in de gaten moeten worden gehouden om men in die regio wel mensen gaat opleiden, als gewenst door die bedrijven, maar dat ze gewoon hun eigen pad bewandelen.

4 Samenvatting

Ter aanvulling op het persbericht geven we ook de samenvatting uit het rapport.

- De blijfkans van internationale studenten ligt voor afstudeercohorten vanaf 2018/2019 op een hoger niveau dan dat van eerdere afstudeercohorten. De blijfkans na één jaar van het meest recente afstudeercohort 2021/2022, ligt met 43% vijftien procentpunten hoger dan het gemiddelde van de cohorten 2013/2014 tot 2017/2018. Op basis van de huidige arbeidsmarktcrachte in veel sectoren en de eerder door het CPB berekende economische baten van blijvende studenten lijkt dat een economisch gunstige ontwikkeling.

Het gaat dus om de cijfers die beschikbaar zijn voor 1 jaar na het afstuderen. Er blijven dus nu relatief meer afgestudeerden hier in ons land. Men houdt echter een slag om de arm... met 'lijkt'.

- De blijfkans onder afgestudeerden uit de Europese Economische Ruimte (EER) is lager dan voor niet-EER afgestudeerden. De lage blijfkans voor EER afgestudeerden wordt vooral bepaald door afgestudeerden uit onze buurlanden waarvan een klein percentage in Nederland blijft na hun studie. De blijfkans van studenten uit andere Noordwest-Europese landen ligt ten minste 10 procentpunten hoger dan voor studenten uit onze buurlanden, en die van studenten uit Zuid- en Oost-Europa zeker 15 procentpunten. Studenten uit niet-EER landen kennen de hoogste blijfkans.

Hoe verder weg van Nederland, hoe meer er hier aan het werk gaan. Uit Duitsland en Vlaanderen komen veel studenten, maar niet altijd om hier een baan te vinden. Men vindt het systeem hier prima, lossier, meer open, minder schools en met meer kansen op een prima studententijd.

Er wordt veel geworven in de landen waar de jeugdwerkloosheid hoog is, zoals Spanje, Griekenland, Portugal maar ook in Oost-Europa. Dat gebeurt o.a. door private organisaties die via hun contacten met hogescholen en universiteiten aldaar jongeren hier naar toehalen. Dit wordt vaak gekoppeld aan een baan, via duale studies.

- Het aandeel internationale afgestudeerden vanuit het hbo is significant lager dan het aandeel in het wo. De blijfkans na het afronden van het hbo ligt echter ongeveer tien procentpunten hoger dan in het wo wanneer we rekening houden met de herkomst en opleidingsrichting van studenten.

Helder. Een hbo-opleiding is beroepsgericht, en zal dus vaker tot een baan leiden.

- Internationale afgestudeerden trekken in de jaren na afstuderen vaker dan Nederlandse afgestudeerden naar regio's rond de G5-grote steden. Dit kan te maken hebben met agglomeratie-effecten op het gebied van werkgelegenheid, maar ook doordat internationale afgestudeerden op zoek gaan naar (hoog)stedelijke dynamiek en een internationaal netwerk.

Dat is dus een belangrijkste constatering. Het zou ook aanleiding kunnen zijn om meer grote internationale bedrijven in de regio te hebben (ASML...) en daarvoor arrangementen te gaan realiseren. Maar afgestudeerden gaan ook vaak relaties aan, krijgen kinderen en daarvoor moeten ook weer voorzieningen zijn. Dus het gaat ook voor dit alles om de langere termijn...

- De opleidingsrichting 'techniek en ICT' kent zowel een hoge instroom van internationale studenten als een hoge blijfkans, met name onder studenten uit niet-EER landen. De opleidingsrichtingen onderwijs en gezondheidszorg kennen echter een lage instroom van internationale

studenten en leiden dus, ondanks een hoge blijfkans, slechts beperkt internationale studenten op voor de krappe Nederlandse arbeidsmarkt.

Duidelijk.

- Veranderingen in de blijfkans van internationale studenten hebben invloed op de geprognosticeerde arbeidsmarktinstroom en arbeidsmarktperspectieven van afgestudeerden in het POA-model. De gevolgen zijn het grootst in opleidingsrichtingen met een grote instroom van internationale studenten ten opzichte van de beperkte arbeidsvraag. Voor de al krappe 'Techniek en ICT' sector wordt bijvoorbeeld gunstigere arbeidsmarktperspectieven (en dus nog meer krapte) voorspeld wanneer internationale studenten niet in Nederland zouden blijven, of überhaupt niet zouden komen. Wanneer echter alle internationale studenten in Nederland zouden blijven na afstuderen, zouden arbeidsmarktperspectieven voor afgestudeerden uit studierichtingen als 'elektrotechniek', 'informatica' en 'kunst' verslechteren.

Ook een belangrijke constatering: Er moet goed worden gekeken naar de consequenties van deze instroom. De arbeidsmarktperspectieven kunnen gaan verslechteren als bepaalde groepen uit het buitenland hier blijven en de competitie met de Nederlandse studenten aangaan. Hoe dit te gaan voorkomen, dat is aan de politiek. Maar ook hierbij mag de langere termijn niet uit het oog worden verloren, want vraag en aanbod kunnen snel veranderen – ook nu al merkende aan het feit dat de instroom bij het hbo en wo minder wordt en de aantallen studenten tevens dalende zijn.

5 Aangrijpingspunten voor beleid

Tenslotte een aantal zaken die volgens het ROA voor de beleidmakers van belang zijn.

- Omdat de meeste internationale studenten Nederland verlaten op het moment dat zij diplomeren heeft beleid dat de blijfkans van internationale studenten wenst te beïnvloeden meer kans van slagen als het zich richt op de periode dat de internationale student in Nederland zijn om te studeren, of zelfs op de periode van studiekeuze van de student. Bijvoorbeeld Nuffic (2024) biedt ho-instellingen hiertoe handvaten.

Uit het rapport blijkt – en we komen in een volgend nummer daarop terug – dat veel buitenlandse studenten de keuze om hier te blijven vooraf reeds meenemen in de plannen om naar Nederland te komen. Dus bij het begin van de studie is dat al een punt van aandacht, denkend aan het later gaan lopen van een gerichte stage of het doen van een relevante afstudeeropdracht. Degenen die pas ergens aan het eind van de opleiding op zoek gaan naar een baan, komen vaker 'van een koude kermis thuis' en besluiten weer terug te gaan naar het thuisland.

- Om elke regio te laten profiteren van de baten die internationale afgestudeerden voor de arbeidsmarkt kunnen opleveren, is het de uitdaging om deze studenten ook in aanraking te laten komen met potentiële werkgevers buiten de grote steden. Samenwerkingen tussen regionaal-ingebedde onderwijsinstellingen en werkgevers kunnen hierin een rol vervullen.

Dit is een punt dat we ook al hierboven hebben aangedragen. Dergelijke werkgevers moeten er dan wel zijn, met vacatures voor buitenlandse studenten.

- Internationale studenten kiezen net als Nederlandse studenten nog vaak voor een studierichting die beperkt aansluit op de huidige arbeidsmarktkrapte, vooral voor maatschappelijke sectoren als onderwijs en zorg. Verschillende actoren kunnen proberen de studiekeuze van studenten beter op de arbeidsmarktbehoeften te laten aansluiten door bijvoorbeeld betere voorlichting over arbeidsmarktperspectieven.

Dus toch een soort noodkreet, van belang voor het komende beleid. Ook veel buitenlandse studenten volgen opleidingen die binnen Nederland minder kansen op een baan bieden (hoe dat in hun land van herkomst is gesteld, dat is uiteraard lastig te zeggen...).

Het is een oproep aan de organisaties die (privaat, formeel, door de overheid gesteund) a.s. studenten werven in het buitenland en aan de onderwijsinstellingen (als ze nog 'fairs' mogen bezoeken of bureaus kunnen inschakelen) om de arbeidsmarktperspectieven daarin mee te nemen. Of hier opleiden op basis van een terugkeerovereenkomst... als aldaar veel werk is te vinden. Maar daarvoor zullen wel internationale contacten en overeenkomsten nodig zijn...